

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20.08.1998, sp. zn. 23 Cdo 512/98, ECLI:CZ:NS:1998:23.CDO.512.1998.1

Číslo: 58/1999

Právní věta: Rozhodnutí o zrušení národní správy konfiskovaného majetku nebo o vynětí tohoto majetku z národní správy (§ 11, § 24 dekretu č. 5/1945 Sb.) se samo o sobě nedotýká účinků vykonatelného výměru příslušného správního orgánu, vydaného v řízení podle § 1 odst. 4 dekretu č. 108/1945 Sb., jehož výsledkem byl závěr o tom, že byly splněny podmínky konfiskace majetku fyzické osoby.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 20.08.1998

Spisová značka: 23 Cdo 512/98

Číslo rozhodnutí: 58

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Restituce, Zmírnění následků majetkových křivd

Předpisy: 5/1945 Sb. 108/1945 Sb. § 1 odst. 4 87/1991 Sb. § 6 odst. 1

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 58

Rozhodnutí o zrušení národní správy konfiskovaného majetku nebo o vynětí tohoto majetku z národní správy (§ 11, § 24 dekretu č. 5/1945 Sb.) se samo o sobě nedotýká účinků vykonatelného výměru příslušného správního orgánu, vydaného v řízení podle § 1 odst. 4 dekretu č. 108/1945 Sb., jehož výsledkem byl závěr o tom, že byly splněny podmínky konfiskace majetku fyzické osoby.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 8. 1998, [23 Cdo 512/98](#))

Krajský soud v Brně jako soud odvolací rozsudkem ze dne 2. prosince 1997, č. j. 20 Co 541/96-84, potvrdil rozsudek Městského soudu v Brně ze dne 27. března 1996, č. j. 47 C 145/92-67, kterým byla zamítnuta žaloba požadující, aby žalovaní uzavřeli se žalobci dohodu o vydání ideální poloviny nemovitostí (domu č. p. 1166 - objekt bydlení, parcely č. 756 - zast. plocha a parcely č. 757 - zahrada) zapsaných na listu vlastnictví č. 969 v katastru nemovitostí pro obec B., katastrální území Č. P., do jejich rovnodílného podílového spoluvlastnictví, a rozhodnuto o nákladech řízení účastníků. O náhradě nákladů odvolacího řízení rozhodl odvolací soud podle zásady úspěchu ve sporu a proti svému rozsudku připustil dovolání.

Odvolací soud převzal skutková zjištění soudu prvního stupně a na jejich základě dovedl, že ideální polovina předmětných nemovitostí byla právní předchůdkyni žalobců -V. F. konfiskována podle dekretu prezidenta republiky č. 108/1 945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy (dále jen "dekret č. 108/1945 Sb."), když výměrem Národního výboru zemského hlavního města B. ze dne 28. listopadu 1946, č. j. 242933/46-VIII., bylo pravomocně rozhodnuto, že v osobě V. F. jsou splněny podmínky pro konfiskaci majetku. Uvedeného výměru se žádným způsobem nedotkl výměr Krajského národního výboru v B. ze dne 24. května 1949, zn. 551-9/5-1949/VIIIb., jímž byl zrušen výměr Ústředního národního výboru v B. ze dne 3. února 1949, č. 35062/A8, kterým byla zamítnuta žádost V. F. o zrušení národní správy zavedené na ideální polovinu sporných nemovitostí a žádost o vyloučení movitých věcí v domě zajištěných z konfiskace, a návrh V. F. o zrušení konfiskace nebyl příslušnými úřady vyřízen kladně (rozhodnutí Ústředního národního výboru v B. ze dne 3. září 1952, zn. VII/7-193.6-11/8-1952-272/1-Vo., potvrzené výměrem Krajského národního výboru v B. ze dne 25. března 1954, zn. VIII/B-193.1-17/2-1954-Kd). Jestliže tedy Krajský národní výbor v B. rozhodnutím ze dne 23. října 1950, č. j. R 5-723-891Br., sporné nemovitosti přidělil do spoluvlastnictví žalovaným, "nejedná se o správní akt splňující podmínky § 1 odst. 1 zákona č. 87/91 Sb." a "nelze dovést, že by byly splněny podmínky pro vydání věci ve smyslu § 6 odst. 2 a § 4 odst. 2 zákona č. 87/91 Sb."

Výrok o vyslovení přípustnosti dovolání proti svému potvrzujícímu rozsudku odvolací soud odůvodnil jeho zásadním významem po stránce právní, aniž by specifikoval konkrétní jím řešené právní otázky. Nesprávně přitom poukázal na ustanovení § 238 odst. 2 písm. a) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád ve znění účinném do 31. prosince 1995, když od 1. ledna 1996 upravuje možnost založení přípustnosti dovolání proti potvrzujícímu rozsudku odvolacího soudu ustanovení § 239 odst. 1 o. s. ř.

Rozsudek odvolacího soudu napadli žalobci dovoláním, jehož přípustnost opírají o ustanovení § 239 odst. 1 o. s. ř. a které odůvodňují tím, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolacím důvodem podle § 241 odst. 3 písm. d/ o. s. ř.). Podle žalobců stát převzal ideální polovinu sporem dotčených nemovitostí bez právního důvodu ve smyslu § 6 odst. 2 zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění zákonů č. 264/1992 Sb., č. 267/1992 Sb., č. 133/1993 Sb., č. 115/1994 Sb., č. 116/1994 Sb., č. 107/1995 Sb. a nálezů Ústavního soudu České republiky publikovaných pod č. 164/1994 Sb. a č. 2/1997 Sb. (dále jen "restituční zákon"), neboť rozhodnutím (výměrem) Krajského národního výboru v B. ze dne 24. května 1949, zn. 551-9/5-1949/VIIIb., byla konfiskace majetku právní předchůdkyně žalobců zrušena, přestože se zmíněné rozhodnutí týkalo jen likvidace národní správy zavedené na podíly předmětných věcí. O tom, zda "určitý majetek" splňuje podmínky konfiskace, rozhodovaly s deklaratorními účinky ve smyslu § 1 odst. 4 dekretu č. 108/1945 Sb. příslušné správní orgány, aniž by citovaný dekret a navazující předpisy řešily, jaké rozhodnutí a v jaké formě má být vydáno v případě, že majetek do konfiskace nespadá. Při vázanosti institutů národní správy a konfiskace, projevující se v tom, že "základní podmínkou konfiskace byla... národní správa" a že "majetek, který byl vzat dle dekretu č. 5/1945 Sb. do národní správy, spadá bez dalšího pod režim konfiskace dle dekretu č. 108/1945 Sb.", je rozhodnutí o zrušení národní správy zavedené na ideální polovinu předmětných nemovitostí rozhodnutím ve smyslu § 1 odst. 4 dekretu č. 108/1945 Sb., jímž se vyslovuje, že podmínky konfiskace v daném případě nejsou splněny. Vydáním rozhodnutí Krajského národního výboru v B. o zrušení výměru Ústředního národního výboru v B. ze dne 3. února 1949, tj. dnem 24. května 1949, byly tedy podle dovolatelů vyloučeny účinky konfiskace majetku jejich právní předchůdkyně, které do té doby ve vztahu k ideální polovině sporných nemovitostí působily. Z výše uvedených důvodů žalobci navrhli, aby Nejvyšší soud České republiky zrušil napadený rozsudek a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Žalovaní se k dovolání nevyjádřili.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) - po zjištění, že dovolání bylo

podáno včas a k tomu oprávněnými subjekty (účastníky řízení) řádně zastoupenými advokátem (§ 240 odst. 1, § 241 odst. 1 o. s. ř.) a že napadá rozsudek, proti němuž je podle § 236 odst. 1 a § 239 odst. 1 o. s. ř. dovolání přípustné – přezkoumal bez jednání (§ 243a odst. 1 o. s. ř.) rozhodnutí odvolacího soudu (§ 242 odst. 1, 3 o. s. ř.) a dospěl k závěru, že dovolání není opodstatněné. Proto dovolání zamítl.

Z odůvodnění:

Zákon odvolacímu soudu poskytl možnost v každé věci (s výjimkami stanovenými v § 237 odst. 2, § 238 odst. 2 a § 238a odst. 2 o. s. ř.) zvážit význam svého rozhodnutí po právní stránce a v odůvodněném případě stanovit proti němu přípustnost dovolání (§ 239 odst. 1 o. s. ř.). Této možnosti odvolací soud v daném případě využil, když ve výroku svého potvrzujícího rozsudku vyslovil, že je dovolání přípustné. S ohledem na to, že odvolací soud shledal celé své rozhodnutí za zásadního významu po právní stránce, a se zřetelem k tomu, jak věc právně posoudil, se objektivně dovolacímu přezkumu otevírá otázka, zda stát získal ve smyslu § 4 odst. 2 restitučního zákona oprávnění nakládat s ideální polovinou předmětných nemovitostí, náležející do majetku V. F., za okolností uvedených v § 6 restitučního zákona.

Z toho, že přípustnost dovolání je ve smyslu § 239 odst. 1 o. s. ř. spojena se závěrem odvolacího soudu o zásadním právním významu rozhodnutí, vyplývá, že způsobným dovolacím důvodem je vedle důvodů podle § 241 odst. 3 písm. a) a b) o. s. ř. již pouze důvod podle § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř., jímž lze namítat, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Správnost napadeného rozhodnutí žalobci tímto dovolacím důvodem zpochybňují, přičemž jeho obsahová konkretizace vychází z obecného vymezení přípustnosti dovolání odvolacím soudem, tj. brojí proti závěru odvolacího soudu o nesplnění podmínek pro vydání požadovaných podílů nemovitostí stanovených v § 4 odst. 2 a § 6 restitučního zákona. Zatímco soudy obou stupňů shodně uzavřely, že ideální polovina nemovitostí přešla na stát mimo rozhodné období vymezené ustanovením § 1 odst. 1 restitučního zákona, takže splněním ostatních předpokladů stanovených v § 4 odst. 2 restitučního zákona není třeba se již zabývat, prosazují žalobci v dovolání názor, podle něhož požadované podíly nemovitostí podléhaly konfiskaci do 24. května 1949, kdy její účinky byly zrušeny shora citovaným výměrem správního orgánu, takže uvedeným dnem se obnovilo vlastnické právo jejich právní předchůdkyně a zároveň stát převzal podíly nemovitostí bez právního důvodu (§ 6 odst. 2 restitučního zákona).

Žalobci v dovolání netvrdí, že v řízení došlo k vadám uvedeným v § 237 odst. 1 o. s. ř. nebo že řízení bylo postiženo jinou vadou (tj. v § 237 odst. 1 o. s. ř. neuvedenou), která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (dovolací důvody podle § 241 odst. 3 písm. a/, b/ o. s. ř.), a z obsahu spisu nevyplývá, že by řízení některou z těchto vad skutečně trpělo (§ 242 odst. 3, věta druhá, o. s. ř.).

Cílem zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů (dále opět jen "restituční zákon"), je zmírnit následky některých majetkových a jiných křivd vzniklých občanskoprávními a pracovněprávními úkony a správními akty, učiněnými v období od 25. února 1948 do 1. ledna 1990 (tzv. rozhodné období) v rozporu se zásadami demokratické společnosti, respektující práva občanů vyjádřená Chartou Organizace spojených národů, Všeobecnou deklarací lidských práv a navazujícími mezinárodními pakty o občanských, politických, hospodářských, sociálních a kulturních právech (§ 1 odst. 1 restitučního zákona). Zmírnění následků majetkových a jiných křivd způsobených občanskoprávními úkony, správními akty nebo jinými protiprávními postupy, k nimž došlo v rozhodném období, spočívá ve vydání věci (podílu věci), v poskytnutí finanční náhrady, ve zrušení některých správních aktů, popřípadě v úpravách v oblasti sociálního zabezpečení, a to tehdy, je-li to v restitučním zákoně výslovně stanoveno, došlo-li k nim na základě ustanovení právních předpisů, které restituční zákon zrušuje, nebo byly-li důsledkem politické

perzekuce nebo postupu porušujícího obecně uznávaná lidská práva a svobody (§ 2 odst. 1 restitučního zákona). Hlava první části druhé restitučního zákona pod marginální rubrikou "Občanskoprávní vztahy" přiznává specifikovaným subjektům (oprávněným osobám) proti státu, právníkům osobám nebo fyzickým osobám (povinným osobám) právo na vydání věci (podílu věci), jsou-li splněny restituční skutkové podstaty. Fyzickou osobu stíhá povinnost vydat na písemnou výzvu oprávněné osobě věc (podíl věci) tehdy, jestliže věc (podíl věci) nabyla od státu, který získal oprávnění s ní nakládat za okolností uvedených v § 6 restitučního zákona, a to v případech, kdy tato osoba nabyla věc (podíl věci) buď v rozporu s tehdy platnými předpisy, nebo na základě protiprávního zvýhodnění osoby nabyvatele, dále i tehdy, jestliže na ni byla věc (podíl věci) následně převedena fyzickou osobou v poměru k ní blízkou, která věc (podíl věci) nabyla od státu za podmínek shora uvedených (srov. § 4 odst. 2 restitučního zákona). Základním zákonným předpokladem - skutkovým znakem hypotézy právní normy - nezbytným pro vznik povinnosti fyzické osoby vydat věc (podíl věci) podle § 4 odst. 2 restitučního zákona je, že stát před tím, než s věcí (podílem věci) disponoval, získal k ní oprávnění za okolností uvedených v § 6 restitučního zákona. Těmito okolnostmi se rozumí restituční tituly vyjmenované v ustanovení § 6 odst. 1 a 2 restitučního zákona. Z uvedeného vyplývá, že o povinnosti vydat věc (podíl věci) podle § 4 odst. 2 restitučního zákona lze - při splnění dalších předpokladů - uvažovat jen tehdy, přešla-li věc (podíl věci) v rozhodném období na stát některým ze způsobů vymezených v § 6 restitučního zákona. Ustanovení § 6 odst. 2 restitučního zákona představuje "generální skutkovou podstatu", když jako způsoby přechodu věci (podílu věci) na stát v rozhodném období, vyvolávající majetkovou křivdu, specifikuje "další případy neuvedené v odstavci 1, jež spadají pod § 2 odst. 1 písm. c) zákona, jakož i ... případy, kdy stát převzal věc bez právního důvodu".

Závěr soudů obou stupňů, podle něhož rozhodnutí o tom, jsou-li u konkrétní osoby splněny podmínky pro konfiskaci majetku podle dekretu č. 108/1945 Sb., které podle ustanovení § 1 odst. 4 citovaného dekretu vydával příslušný okresní národní výbor, mělo pouze deklaratorní charakter, takže k přechodu majetku na stát konfiskací docházelo přímo ze zákona účinností dekretu, tj. dnem 30. října 1945 (§ 1 odst. 1, § 21 cit. dekretu), žalobci v dovolání nezpochybňují. K tomu je třeba jen dodat, že pravomocné a vykonatelné rozhodnutí správního orgánu podle § 1 odst. 4 dekretu č. 108/1945 Sb., vydané v řízení upraveném vládním nařízením č. 8/1928 Sb., o řízení ve věcech náležejících do působnosti politických úřadů (dále jen "správní řád"), představovalo zásadní podmínku (*conditio sine qua non*) konfiskace. Jinými slovy řečeno, ke konfiskaci majetku podle dekretu č. 108/1945 Sb. sice docházelo *ex lege*, ale jen při splnění všech dekretem stanovených podmínek, mezi něž patřilo i právně účinné správní rozhodnutí o tom, že určitá osoba byla osobou uvedenou v § 1 odst. 1 pod body č. 1, 2 nebo 3 citovaného dekretu.

V judikatuře obecných soudů (srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 23. května 1994 sp. zn. 4 Cdo 19/93, rozsudky Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. srpna 1996 sp. zn. 3 Cdon 199/96, ze dne 27. března 1997 sp. zn. 3 Cdon 640/96 a ze dne 15. října 1997 sp. zn. 3 Cdon 561/96) se ustálil názor, podle něhož soud v řízení o nároku na vydání věci - podílu věci (uzavření dohody o vydání věci - podílu věci) je ve smyslu § 135 odst. 2 o. s. ř. vázán rozhodnutím správního orgánu (včetně případného rozhodnutí vydaného v odvolacím řízení příslušným správním orgánem) o tom, že jsou splněny podmínky pro konfiskaci majetku fyzické osoby (§ 1 odst. 1 a 4 dekretu č. 108/1945 Sb.) potud, že vychází z jeho účinků, jež se projevují v tom, že právním titulem nabytí vlastnického práva státu k věcem (podílům věci) tvořícím majetek postižené osoby je zákon - dekret č. 108/1945 Sb. Je-li rozhodnutí správního orgánu účinné a nebylo-li legálním postupem odstraněno, přešlo vlastnictví věcí (podílů věci) na stát účinností dekretu č. 108/1945 Sb. Takto pojímaná vázanost však soudu nebrání ve zkoumání, zda nikoliv nicotné deklaratorní správní rozhodnutí vydané po 25. únoru 1948 nebylo důsledkem politické perzekuce nebo postupu porušujícího obecně uznávaná lidská práva a svobody a dovršením případné majetkové křivdy (§ 1 odst. 1, § 2 odst. 1 a § 6 odst. 2 restitučního zákona), spočívající v odnětí vlastnictví věci (podílu věci) *ex tunc* ke dni účinnosti

dekretu č. 108/1945 Sb. (srov. nálezy Ústavního soudu České republiky ze dne 22. června 1995 sp. zn. [IV. ÚS 56/94](#), ze dne 26. dubna 1995 sp. zn. [I. ÚS 59/93](#), ze dne 21. srpna 1995 sp. zn. [IV. ÚS 193/95](#), ze dne 12. října 1995 sp. zn. [III. ÚS 39/95](#) a ze dne 14. února 1996 sp. zn. [II. ÚS 156/95](#), rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. října 1997 sp. zn. 3 Cdon 561/96, rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 29. října 1992 sp. zn. [20 Co 413/92](#), uveřejněný pod číslem 16/1994 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). Z pohledu ustanovení § 4 odst. 2 restitučního zákona mohl stát v případě konfiskovaného majetku získat oprávnění s věcí (podílem věci) nakládat za okolností uvedených § 6 odst. 2 a § 2 odst. 1 písm. c) restitučního zákona jen tehdy, jestliže správní orgán rozhodoval o splnění podmínek konfiskace majetku postižené osoby podle dekretu č. 108/1945 Sb. až po 25. únoru 1948, tedy v rozhodném období vymezeném v ustanovení § 1 odst. 1 restitučního zákona.

V projednávané věci není sporu o tom, že Národní výbor hlavního zemského města B. shledal výměrem ze dne 28. listopadu 1946, č. j. 242933/46-VIII., doručeným veřejnou vyhláškou (§ 33 správního řádu, § 1 odst. 4, věta druhá, dekretu č. 108/1945 Sb.), v osobě V. F. splněné podmínky pro konfiskaci majetku podle § 1 odst. 1 bodu č. 2 dekretu č. 108/1945 Sb. Na rozdíl od soudů obou stupňů však mají žalobci za to, že deklaratorní účinky tohoto výměru byly anulovány výměrem Krajského národního v B. ze dne 24. května 1949 zn. 551-9/5-1949/VIIIb., jímž správní orgán vyhověl odvolání právní předchůdkyně žalobců proti výměru Ústředního národního výboru v B. ze dne 3. února 1949 č. 35062/A8, kterým byla zamítnuta žádost o zrušení národní správy zavedené nad ideálními polovinami sporných nemovitostí. Tento právní názor dovolatelů neobstojí.

Institut národní správy byl zaveden dekretem prezidenta republiky č. 5/1945 Sb., o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů (dále jen "dekret č. 5/1945 Sb."). Národní správa znamenala omezení v užívání a disponování s nemovitostmi, představovala zajišťovací opatření k jí dotčenému majetku, ale rozhodnutí příslušného správního orgánu o jejím zavedení, zrušení, případně o vynětí majetkové podstaty z národní správy (srov. § 7, § 11, § 24 cit. dekretu) neměla za následek žádné změny ve stávajících vlastnických vztazích k dotčenému majetku (srov. nálezy Ústavního soudu České republiky ze dne 25. dubna 1995, sp. zn. [I. ÚS 3/94](#), rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. února 1996, sp. zn. [3 Cdon 193/96](#)). Již z toho, co bylo uvedeno shora, vyplývá, že podmínkou konfiskace majetku podle dekretu č. 108/1945 Sb. nebylo zavedení národní správy na majetkovou podstatu osob státně nespolehlivých (§ 2 odst. 1, § 4, § 5, § 6 dekretu č. 5/1945 Sb.), nýbrž rozhodnutí správního orgánu o tom, že ta či ona osoba splňuje jako vlastník majetku podmínky uvedené v § 1 odst. 1 bod č. 1 až 3 dekretu č. 108/1945 Sb. Opačně pak zase platí, že zrušení národní správy majetkové podstaty rozhodnutím příslušného orgánu nemohlo zvrátit deklaratorní účinky vykonatelného rozhodnutí správního orgánu o tom, že určitá osoba splňovala podmínky konfiskace majetku podle § 1 odst. 1 bodů č. 1 až 3 dekretu č. 108/1945 Sb. Protože instituty konfiskace a národní správy byly upraveny rozdílnými předpisy, které stanovily odchylně předpoklady a postupy jejich realizace, nelze zaměňovat účinky rozhodnutí o splnění podmínek konfiskace vydané podle § 1 odst. 4 dekretu č. 108/1945 Sb. s účinky rozhodnutí o zrušení národní správy (§ 11 dekretu č. 5/1945 Sb.) nebo o vynětí majetku z národní správy (§ 24 dekretu č. 5/1945 Sb.).

V dané věci lze uzavřít, že účinky výměru Národního výboru zemského hlavního města B. ze dne 28. listopadu 1946 deklarujícího, že osoba právní předchůdkyně žalobců splňuje podmínky konfiskace majetku, jehož předmětem byla ideální polovina sporných nemovitostí, bylo možno zvrátit jen prostřednictvím řádných či mimořádných opravných prostředků upravených správním řádem, nikoliv výměrem Krajského národního výboru v B. ze dne 24. května 1949, jímž bylo rozhodnuto ve věci týkající se zrušení národní správy požadovaných podílů nemovitostí a vyloučení movitých věcí v domě zajištěných z konfiskace. Tento výměr nezasáhl do státního vlastnictví sporných podílů

nemovitostí, které se konstitovalo na podkladě vykonatelného rozhodnutí o splnění podmínek pro konfiskaci majetku V. F., vydaného před 28. únorem 1948, zpětně ke dni účinnosti dekretu č. 108/1945 Sb., tj. k 30. říjnu 1945. Názor soudů obou stupňů, že stát se stal vlastníkem ideální poloviny nemovitostí mimo rozhodné období vymezené ustanovením § 1 odst. 1 restitučního zákona, tedy nezískal oprávnění s požadovanými podíly nemovitostí nakládat za okolností uvedených v § 6 restitučního zákona, a že již proto nemohou být žalovaní povinnými osobami podle § 4 odst. 2 restitučního zákona, je správný. Dovolací soud proto dovolání jako nedůvodné zamítl (§ 243b odst. 1, věta před středníkem, o. s. ř.).